

RADNÓTI MIKLÓS ÉS A FRANKLIN TÁRSULAT

Közismert, hogy Radnóti Miklósnak önálló verses kötete nem jelent meg a Franklin Társulat kiadásában. Életének utolsó esztendeiben azonban közelebbi kapcsolatba került a Társulattal: *La Fontaine Válogatott meséinek* kétnyelvű kötete (1943) után a Franklin Társulat megrendelésére készült egyik utolsó, befejezetlenül hagyott munkája, a *Vízkereszt* fordítása is.

Mindkét vállalkozásra vonatkozóan fennmaradt a költő és a kiadó levelezése az OSZK Kézirattárában őrzött töredékes kiadói iratanyagban. A levelezés azonban nem teljes, jobbra Radnóti válaszleveleit őrizték meg, ill. a kiadó szerződési ajánlatainak elismerő, záradékkal ellátott visszajelzéseit.¹

A *La Fontaine* fabulák fordításának körülményeiről Petrányi Ilona már korábban publikálta Radnóti egyik levelét Hilbert Károlyhoz.² A Franklin Társulat levelének szövege alapján úgy tűnik, Radnóti fordulhatott a kiadóhoz – a talán már készülő – munkával. Emellett szól, hogy az 1943. május 24-én kelt megállapodásban nincs megjelölve a kézirat leadásának határideje. Radnóti pedig július 26-án arról tudósít, hogy a kötet már az ősszel megjelenik.³

A megállapodás szövegét az alábbiakban közöljük.

„Budapest, 1943. május 24.

Nagyságos Radnóti Miklós tanár Úrnak, Budapest, V., Pozsonyi-út 1.

Köszönettel tudomásul vettük, hogy igen tisztelt Tanár Úr szíves volt Társulatunknak felajánlani a *La Fontaine* válogatott meséiből készült fordításainak gyűjteményét. Társulatunk a munkát kiadásra elfogadta s közöljük, hogy az kétnyelvű, francia és magyar kiadásban jelenik meg. Tiszteletdíjképpen a

¹ OSZK Kézirattár. Fond 2/1374.

² Petrányi Ilona: *Radnóti Miklós levelei Hilbert Károlyhoz*. It. 1978/1. 266–270.

³ Uo. 270. – „Nemsokára megjelenik egy műfordításkötetem, már nyomják, görög, latin, francia, angol és német költőkből és ősszel hűsz *La Fontaine Fable* fordítása, kétnyelvű kiadásban. . .” – Az előbbi az Orpheus nyomában a Pharosnál, ugyancsak 1943-ban jelent meg.

fűzött kötet bolti árának 10%-át fizetjük, amennyiben csak kötve kerülne forgalomba, úgy annak árából 20% levonandó és az így nyert ár képezi a tiszteletdíj elszámolás alapját. A kötetből a tisztelet, köteles, sajtó- és propaganda-példányok céljaira mindenkor 10% tiszteletdíjmentes többletnyomást eszközölhetünk. A kötet első és minden további kiadásának példányszámát, valamint a bolti árat mi állapítjuk meg. Az első kiadás példányszáma azonban 1500-nál kevesebb nem lehet. Úgy a francia, mint a magyar szöveg korrektúráját és imprima-túráját igen tisztelt Tanár Úr végzi.

A kötetben szereplő egyes fordításokat jogosultak vagyunk bármely kiadványunkban, vagy a kiadásunkban megjelenő folyóiratokban a szokásos másodközlési honorárium fejében közzétenni. Más kiadónál megjelenő bármely kiadvány (antológia, folyóirat, stb.) számára az egyes fordítások csak Társulatunk kifejezett engedélyével engedhetők át. Az ezekből származó jövedelem azonban mindenkor Tanár Urat illeti.

Kérjük levelünk szíves tudomásul vételét és maradunk kiváló tisztelettel”

„E levél tartalmát magamra nézve is kötelezőnek ismerem el.
Budapest, 1943. május 26.-án

Radnóti Miklós”⁴

A Franklin Társulat az új magyar Shakespeare összkiadás szerkesztéséhez 1943 tavaszán kezdhetett. A kiadói sorozatterv ugyan nem maradt reánk, csupán az első jogvásárlások és szerződéskötések dátumából következtethetünk.

A Franklin Társulat 1900-ban szerezte meg Ráth Mórtól híres Shakespeare-kiadását és ekkortól – már saját impresszumával – hosszú időn át sorozatban és azon kívül is piacon tartotta. Az 1940-es évek elejére azonban a fordítások jórésze elavult, frissítésre szorult. Így a készülő új kiadás számára először felvásároltak néhány más kiadótól

⁴OSZK Kézirattár, ld. 1. sz. jegyz. – Gépirat. Az utolsó két sor Radnóti kézirat szövegével.

olyan jogokat, amelyekkel egyrészt a kizárólagosságot tudták biztosítani, másfelől ezek esetleg számításba jöhettek az új sorozat szempontjából is. Többek között megszerezték Harsányi Zsolt *Makrancos hölgy* és *Velenicei kalmár* fordításait, amelyeket még a Singer és Wolfner adott ki.⁵ Úgy látszik azonban a munkák színvonalával elégedetlenek lehettek és mindkettő újrafordíttatását határozták el. Így kapta meg Radnóti, majd Képes Géza e két művet.

A színművek összkiadásához az első fordítói szerződéseket 1943 december végén kötik. Vas István a *VI. Henrikre* szerződik, 1944. aug. 1-i hatállyal. Valószínűleg ekkor kötötték a megállapodást Radnóttal is a *Makrancos hölgy* fordítására. A szerződés eredetijét ugyanis nem ismerjük, csak Radnótinak dátum nélküli levelét, amelyben a *Makrancos hölgy* magyarra ültetését elvállalja.⁶

„T. Franklin-Társulat Magyar Irodalmi Intézet és Könyvnyomda, Budapest IV., Egyetem-u. 4.

Hivatkozással szóbeli megbeszélésünkre, elvállalom készülő Shakespeare összkiadásuk számára a MAKRANCOS HÖLGY új fordításának elkészítését. Joguk van e művet akár részben, akár egészben nemcsak a tervezett Shakespeare-kötetben, hanem bármilyen más kiadványukban is közzétenni, vagy önállóan megjelentetni. Tiszteletdíjképpen – amennyiben a MAKRANCOS HÖLGY önálló kötetben jelenne meg – a mű fűzött bolti árának 10%-át fizetik nekem, amennyiben Shakespeare összkiadásukban, vagy más antológiájukban jelenne meg, a fűzött bolti ár 10%-át fizetik az elfoglalt ívterjedelmek arányában. (Tehát ha a mű terjedelme 100 ív és bolti ára P 50. – úgy egy ívre eső honorárium P –.50, a MAKRANCOS HÖLGYRE eső honorárium pedig annyiszor P –.50, ahány ívet a fordítás e kötetben elfoglal.) Amennyiben a MAKRANCOS HÖLGY akár önálló kötetben, akár Shakespeare összkiadásukban, vagy valamely más antológiájukban csak kötve kerülne forgalomba, úgy kötés címén 25%-ot vonnak le és az így nyert

⁵ OSZK Kézirattár, Fond 2/598. – 1943. máj. 6.

⁶ Uo. Fond 2/1374.

összeg képezi a tiszteletdíjelszámolás alapját. Amennyiben a **MAKRANCOS HÖLGY** fordításának kisebb-nagyobb részletei más kiadványukban is megjelenéne, úgy e közlésért — kivéve ha pusztán propaganda célból való közzétételről van szó — a terjedelem arányában a szokásos másodközlési honoráriumot fizetik nekem.

Ha a **MAKRANCOS HÖLGY** fordítása önálló kötetben, vagy valamely antológiájukban jelenne meg, úgy joguk van 10% tiszteletdíjmentes többletnyomásra; amennyiben Shakespeare műveinek összkiadásában jelenne meg, úgy 5% tiszteletdíjmentes többletnyomásra. Bármely antológiájukból, amely a **MAKRANCOS HÖLGY** fordítását tartalmazza, vagy a Shakespeare összkiadásból engem 2–2 tiszteletpéldány illet; ha a **MAKRANCOS HÖLGY** önálló kötetként jelenne meg, úgy a nyomtatott példányok 1/2%-ának megfelelő tiszteletpéldány. E műfordítást sem egészen sem részben más kiadónak nem engedhetem át és önállóan sem jelentethetem meg. Viszont a fordítás előadási joga teljes egészében engem illet, még abban az esetben is, ha Társulatuk közvetítésével vagy ajánlására kerülne színpadra. —

A nyomdakész kéziratot 1944. március 15.-ig veszik kézhez. A korrektúra és revízió munkáját én vállalom, melyet a lehető legrövidebb idő alatt és a legszükségesebb betűhibákra szorítva fogok eszközölni.

Maradtam teljes tisztelettel

dr. Radnóti Miklós”
”

1944. jan. 24-én kelt újabb levele szerint azonban elhatározását megmásvítja és a **MAKRANCOS HÖLGY** helyett, a *Vízkeresztet* választja. A kézirat átadásának határideje 1944. május 31. lett volna.⁷

„T. Franklin-Társulat Magyar Irodalmi Intézet és Könyvnyomda, Budapest.

⁷Uo.

Közös elhatározással a készülő Shakespeare összkiadásuk számára vállalt MAKRANCOS HÖLGY című mű helyett, a VIZKERESZT fordítását fogom elvégezni. E fordításra vonatkozólag az 1943. szeptember 15-én kelt levelükben közölt feltételek érvényesek.

A nyomdakész kéziratot 1944. május 31.-ig veszi kézhez a Társulatuk.

Maradtam teljes tisztelettel

Radnóti Miklós

Budapest, 1944. január 24.-én.

A *Vízkeresztet* korábban Képes Gézának kötötték le. Feltehetően nem véletlen a dátumszerű összecsengés: Képes éppen január 12-én, Radnóti levelét két nappal megelőzően a *Vízkereszt*ről lemondva, a *Velencei kalmárt* vállalta el.⁸

Radnótinak azonban már nincs ideje, hogy a megbízásnak valóban eleget tegyen. Tudjuk, hogy május 18-án kapja meg azt a munkaszolgálati behívót, amely szerint már május 20-án Vácott kell jelentkeznie. A *Vízkereszt*nek pedig csak az első két felvonása készült el. . .

A felszabadulás után a Franklin Társulat vezetése újramezdi a Shakespeare összkiadás megszervezését. Rónay György, aki ekkor szorosabb kapcsolatba kerül a céggel, kapja a megbízást a Radnóti által elkezdett *Vízkereszt* hiányzó 3. felvonásának pótlására és befejezésére. Bemutatójára 1947-ben, a Nemzeti Színházban kerül sor; ekkor hangzának fel először az új magyar *Vízkereszt* sorai és elevenednek meg a halott költő utolsó szabad napjainak látomásai.

Közli: VOIT KRISZTINA

A REND A ROMOKBAN ÜGYÉSZI PÉLDÁNYA

A Nyugat 1937-ben új verseskötvet adott ki Illyés Gyulától. A *Rend a romokban* nyolc esztendő termését tartalmazta, jó néhány illyési alapkötteményt: *Nem menekülhetsz; Galamb-utca; A kacsalábon*

⁸ Uo. Fond 2/800.